

Archiv Jiřího Veltruského

David Drozd

V rámci práce na výzkumném projektu „Český divadelní strukturalismus: souvislosti a potenciál“ jsem věnoval zvláštní pozornost dílu Jiřího Veltruského a podařilo se mi získat přístup k materiálům, které uchovává jeho žena Jarmila F. Veltrusky. Následně jsem prozkoumal i ty části Veltruského pozůstalosti, které jsou již uloženy v českých veřejně přístupných archivech. V tuto chvíli se nacházejí archiválie vztahující se k Jiřímu Veltruskému na třech místech:

Všeodborový archiv eviduje 2 kartony s Veltruského publicistikou (kopie článků uveřejněné v časopise *Cíl*, články pro francouzské odborové bulletiny), anglickými rukopisy některých politických analýz (např. rozsáhlá práce o událostech roku 1968 v Československu, která vyšla ve francouzském překladu) a konferenčními příspěvky (většinou analýzy hospodářské či politické situace zemí propracovaných pro mezinárodní nezávislé odbory).

Fond č. 360 Jiří Veltruský (4 kartony) v Archivu **Národního muzea** zahrnuje především separáty Veltruského článků a knih. Pro divadelní studium nijak zvlášť podstatný, ale jinak zásadní je komplet strojopisů Veltruského rozhlasových vystoupení z padesátých let, kdy Veltruský každý týden ve zhruba 20minutových vystoupeních komentoval dění v ČSSR.

V osobním držení Jarmily F. Veltrusky je pak soubor osobní a pracovní korespondence (je zachována v relativní úplnosti od sedmdesátých let dále) a materiály k odborné teatrologické činnosti Veltruského: rukopisy, pracovní verze publikovaných studií a přípravné materiály.

Ve všech třech zmíněných fondech jsou uchovány některé dosud málo známé, někdy dokonce zcela neznámé texty – na dalších stránkách přinášíme edici těch, které jsou relevantní z hlediska divadelní vědy a strukturalismu.

Strukturalismus a divadelní věda

Pod tím názvem zveřejňujeme dvě verze rukopisu téže přednášky. První rukopis byl podkladem pro úvodní pasáž přednášky „Dramatický text jako součást divadla“, kterou Veltruský pronesl 5. 5. 1941 na půdě Pražského lingvistického kroužku. Přednáška byla

následně publikována, ale z cenzurních důvodů byla právě úvodní sekce, kde Veltruský komentuje teorie Honzla a Bogatyreva, vypuštěna. Veltruský našťestí strojopis uchoval – jeho kopie je podkladem pro edici první verze. Jde o kopii zcela čistého strojopisu v rozsahu 10 stran.

Když pak v sedmdesátých letech připravoval pro sborník *Semiotics of Art*, redigovaný Ladislavem Matějkou, nové anglické verze svých textů, rozhodl se zúročit i dosud nepublikovanou úvodní pasáž přednášky z roku 1941. Nejprve ji pečlivě přepracoval v češtině a následně – s pomocí své ženy Jarmily – převedl do angličtiny. Podkladem pro přítomnou edici je tedy nalezená verze studie v češtině (viz **Strojopis z roku 1941**). V této verzi přibude název – „Strukturalismus a divadelní věda“. Veltruský text podstatně přepsal: pracoval s xeroxovou kopií strojopisu, kterou rozstříhal, přesouval segmenty a dopisoval nejen drobné dílčí opravy, ale i celé pasáže. Výsledný text je však relativně přehledný a shoduje se obsahem i strukturou s poslední anglickou verzí studie. Je tedy možné i tuto druhou, rukopisně-strojopisnou verzi v češtině považovat za poměrně definitivní variantu. Text i jeho úpravy jsou jednoznačné, proto jej chápeme jako hotový text a všechny změny a úpravy do něj zapracováváme.

Oba tyto texty jsou v držení Jarmily F. Veltruský.

Básnická autostylisace

Text této rozhlasové přednášky z roku 1944 byl dlouho považován za ztracený (s tímto označením figuruje např. v bibliografii sestavené Tomášem Hoskovcem – viz *Theatralia* 2010: 2: 20). V podstatě náhodou jsem ho objevil ve fondu uloženém v Archivu Národního muzea. Jde o pětistránkovou kopii strojopisu s drobnými rukopisnými opravami (zjevně samotného Veltruského). Originál je zřejmě ztracen. Veltruský nikdy později text nepublikoval, ani nemáme doklady o úmyslu tak učinit.

Vzhledem k tomu, že existuje jediný exemplář (uložený v Národním muzeu ve fondu Jiří Veltruský č. 360, karton č. 4), vychází edice z něj – strojopis je dobře čitelný, obsahuje jen drobné rukopisné opravy (učiněné před pořízením kopie, snad tedy v době sepsání a přednesení), ty jsou zaneseny do textu.

K problematice moderního umění

Tato studie nebyla dosud vůbec známa a nebyla ani zachycena ve Veltruského vlastní bibliografii. Strojopis existuje ve dvou verzích. Jedna varianta je uložena v pozůstalosti Jindřicha Honzla (složka 29f, inv.č. 029f-I; pozůstalost v majetku rodiny), konkrétně ve složce týkající se časopisu *Otázky divadla a filmu*. Po porovnání verzí lze téměř s jistotou soudit, že studie byla původně úvodní kapitolou nedokončené (a nepublikované) monografie o Toyen. Vzhledem k tomu, že tato úvodní pasáž byla dostatečně ucelená, rozhodl se ji Veltruský publikovat samostatně. Pro vydání v Honzlových *Otázkách divadla a filmu* doplnil stručný úvod a jinak text pouze drobně stylisticky dopracoval. Tuto

verzi, mimo jiné i proto, že byla zjevně určena pro samostatné otištění, lze považovat za text poslední ruky.

Vzhledem k tomu, že strojopis i rukopisné opravy jsou dobře čitelné, zanášíme je do textu. Redakce v tomto případě rozhodla ponechat rukopisy v původním, autentickém znění a oproti běžnému trendu odmítla podmiňovat Veltruského jazykově vyčištěné texty soudobým normám. Výjimku tvoří sjednocení psaní předložek s a z pojmích se s 2. pádem, doplnění chybějící interpunkce, přizpůsobení užití různých typů písma (kurzíva, podtržené písmo) normě Theatralií; Veltruského užitý citační princip zůstal rovněž zachován, jedinou změnou je zvýraznění příjmení autorů verzálkami.